

Romeins recht

I. 1) Romeinse wetgeving

Verder bestaan de rechten van het Romeinse volk uit wetten, plebiscieten, senaatsbesluiten, beslissingen van de keizers, edicten van hen die het recht hebben ze uit te vaardigen en adviezen van rechtsgeleerden. Een wet is wat het volk beveelt en beslist. Een senaatsbesluit is wat de senaat beveelt en beslist en dat verkrijgt de rol van wet, hoewel het in vraag gesteld is. De beslissing van de keizer is wat de keizer door een decreet, edict of brief beslist. Er is nooit aan getwijfeld dat dit kracht van wet verkrijgt, aangezien de keizer zelf door de wet het oppergezag verkrijgt. De magistraten van het Romeinse volk hebben echter het recht om wetten uit te vaardigen. Maar het meest uitgebreide recht ligt in de verordeningen van twee pretoren, de stads- en vreemdelingenpretor, wiens rechtspraak de gouverneurs hebben in hun provincies. De adviezen van rechtsgeleerden zijn meningen en beslissingen van hen voor wie het toegelaten is wetten op te stellen. Als de meningen van al dezen gelijk lopen in één, verkrijgt datgene wat ze aldus menen kracht van wet. Maar als ze het niet eens zijn, is het toegestaan voor de rechter de mening te volgen die hij wilt, en dit wordt beslist met een bevelschrift van de heilige Hadrianus.

I. 2) Privaat- en publiekrecht

Er zijn twee delen van deze studie: het publiek- en privaatrecht. Het publiekrecht is wat te maken heeft met de inrichting van de Romeinse staat. Het privaatrecht is wat te maken heeft met het belang van individuen: sommige dingen zijn immers nuttig voor staatszaken, andere voor individueel belang. Het publiekrecht bestaat uit gewijde zaken, tempelrecht en de pontifex maximus. Het privaatrecht is dieldelig: het verzamelde bestaat immers uit natuurlijke voorschriften, uit het jus gentium en het just civile.

I. 3) De drie verschillende "jura"

Het jus naturale is wat de natuur heeft geleerd aan alle levende wezens, want dat recht is niet eigen aan het menselijk geslacht, maar aan alle wezens die in de hemel, land en in de zee geboren worden. Alle volkeren die worden geregeerd door wetten en voorschriften, gebruiken het recht dat gedeeltelijk eigen is aan hunzelf, gedeeltelijk het voor alle mensen gemeenschappelijk recht. Want wat ieder volk als recht voor zichzelf beslist, dat is eigen aan het volk zelf en wordt het jus civile genoemd, omdat het recht eigen is aan de burgerstaat. Wat echter de natuurlijke rede tussen alle mensen beslist, dat bij alle volkeren op gelijke wijze wordt bewaakt, wordt het jus gentium genoemd omdat elk volk dat recht gebruikt. En zo gebruikt het Romeins volk deels het recht eigen aan zichzelf, deels het voor alle mensen gemeenschappelijke recht.

III. 4) Slaaf of vrij

Zo is de belangrijkste onderverdeling van het personenrecht dat alle mensen of vrij of slaven zijn. De vrijheid is de natuurlijke mogelijkheid om datgene te doen wat men graag doet, tenzij dit verhinderd wordt door een kracht of een wet. Slavernij is echter een regeling van het jus gentium, waardoor iemand tegen de natuur in onderworpen wordt aan het eigendomsrecht van een ander. Verder worden 'slaven' zo genoemd, omdat de bevelhebbers de gewoonte hebben krijsgeslagenen te verkopen en hierdoor te "bewaren" en niet te doden. Die worden ook slaven genoemd omdat ze door de hand van de vijand gegrepen worden. Slaaf wordt men verder bij de geboorte of bekomen later. Ze worden geboren uit onze slavinnen. Of ze worden het volgens het jus gentium, dit is ten gevolge van krijsgeslaven, of volgens het burgerrecht. In de rechtspositie van slaven bestaat geen enkel verschil. Onder de vrijen bestaan vele verschillen: ze zijn immer of vrijgeboren of vrijgelaten. Een vrijgeborene is diegene die, dadelijk zodra hij geboren is, vrij is, hetzij voortgebracht uit een huwelijk tussen twee vrijgeborenen, hetzij uit een huwelijk tussen twee vrijgelatenen, hetzij uit een huwelijk tussen een vrijgelatene en een vrijgeborene. Maar ook als iemand geboren wordt uit een vrije moeder, terwijl de vader slaaf is, wordt hij niettemin als vrijgeborene gebaard. Het volstaat echter dat de moeder vrij was op het moment waarop het geboren werd, ook al is ze als slavine zwanger geworden. En in het omgekeerde geval, als ze zwanger is geworden als vrije vrouw en vervolgens als slavine het kind baarde, oordeelde men dat het kind vrij ter wereld kwam, omdat het onheil van de moeder, hij die in de baarmoeder zit, niet mag schaden. Vrijgelatenen zijn zij die uit rechtmatige slavernij zijn vrijgelaten. Verder is "Manumissio" het verlenen van de vrijheid.

III. 5) Erfenis en testament

De erfenis is niets anders dan de opvolging in alle rechten die de overledene heeft gehad. Het verwekt kind wordt reeds beschouwd als een geborene telkens het gaat over zijn voordelen. Zolang als een erfenis aanvaard kan worden op grond van een testament, wordt ze niet overgedragen bij versterf.

III. 6) Res corporales / incorporales

Lichamelijk zijn die dingen die kunnen aangeraakt worden, zoals een landgoed, een slaaf, een kledingstuk, goud, geld en tenslotte ontelbare andere zaken. Onlichamelijk zijn die dingen die niet aangeraakt kunnen worden, zoals zaken die bestaan uit een recht, zoals het erfrecht, vruchtgebruik, verbintenissen, afgesloten op welke manier dan ook.

III. 12) Wat is een verbintenis ?

Een verbintenis is een gerechtelijke band, waardoor we noodzakelijkerwijs verplicht worden een of andere zaak te betalen volgens onze burgerrechten. Een overeenkomst maakt een wet. Afspraken moeten nageleefd worden. Er is geen enkele verbintenis tot onmogelijke dingen.

III. 15) Trouwen

Niet de paring brengt een huwelijk tot stand, maar de huwelijksbereidheid.

IV. 17) Oog om oog...

Als iemand een lichaamsdeel gebroken heeft, moet er een wedervergelding zijn, tenzij hij (de dader) een overeenkomst heeft getroffen met hem (het slachtoffer).

IV. 18) Bestrafing van injuriae

Maar de boete wegens een gebroken of verbrijzeld bot bedroeg 300 as, wanneer de gewonde een vrij persoon was, en slaaf, 150 as. En die geldboetes schenen in die tijd van grote armoede voldoende doeltreffend. Maar nu gebruiken we een ander recht. Het wordt ons immers toegestaan door de pretor het onrecht zelf te schatten, en de rechter veroordeelt tot zoveel wij hebben geschat, of minder, naarmate het hem goeddunkt.

Maar de pretor is gewoon vreselijk onrecht te schatten en de hoewel de rechter kan veroordelen tot minder, durft hij toch meestal de veroordeling niet te verminderen wegens het gezag van de pretor zelf. Een grove daad wordt echter ofwel geschat naar het feit -bijvoorbeeld als iemand door een ander is verwond of geslagen of is bewerkt met knuppelslagen- ofwel geschat naar de plaats - bijvoorbeeld als iemand in het theater of op het forum onrecht aangedaan is- ofwel geschat naar de persoon -bijvoorbeeld als een magistraat een onrechtmatige daad heeft ondervonden of er een onrechtmatigheid is aangedaan aan een senator door een persoon van lage rang.

IV. 19) De 'lex Aquilia'

Als iemand mijn huurkazerne in brand heeft willen steken, en het vuur ook bij huurkazerne van mijn buur reikte, zal hij ook aansprakelijk gesteld worden door de lex Aquilia tegenover mijn buur: hij zal ook niet minder aansprakelijk gesteld worden tegenover de huurders wegens hun verbrande bezittingen.

Mela schrijft dat, als, wanneer sommigen met een bal speelden, en iemand de bal te hevig geslagen heeft en hem deed terechtkomen op de handen van de barbier en zo de keel van de slaaf, die de barbier onder handen had, afgesneden heeft nadat het hij het mesje had aangebracht, dan wordt bij al wie van hen de schuld ligt, hij aansprakelijk gesteld volgens de lex Aquilia. Proculus schrijft dat de schuld bij de barbier ligt: en zeker als hij daar scheerde, waar naar gewoonte gespeeld wordt of waar regelmatig verkeer was, is er reden om de schuld toe te schrijven aan hem: hoewel dat niet ten onrechte wordt gezegd, als iemand zichzelf toevertrouwt aan een barbier die zijn scheerstoel heeft staan op een gevaarlijke plaats